

κάτω από τὰ παράθυρα τοῦ δωματίου, ὅπου ἔχαροπα. λενεν ὁ Λασσάλ.»

Σὲ δύο μέρες ἀπὸ τὴ μονομαχία ὁ Λασσάλ ἐξεψύχησε, μέσα σὲ τρομεροὺς πόνους, σὲ ἡλικία τριάντα ἐννέα χρονῶν καὶ πέντε μηνῶν.

Σὲ ὅλη τὴ Γερμανία ἐφώθηκε μιὰ φωνὴ λύπης. Πέθανε ὁ Λασσάλ!

«Ποῦ εἶνε, ἔγραψεν ἡ Σοφία Χάτζφελντ, ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἤξερε νὰ θαδίῃ με σταθερὸ δῆμα στὰ ἐπικίνδυνα μονοπάτια; Ὁ ἄνθρωπος ποῦ εἶχε τόσο καθαρὴ ἰδέα καὶ γιὰ τίς πρὸ δύσκολες καταστάσεις, ποῦ ἡ τόλμη του εἶχε γιὰ διάση τὴν πεποίθησιν στὸν ἑαυτὸ του καὶ ποῦ πωρᾶσερνε τὰ πλήθη με τὴν ὁρμὴ τοῦ λόγου του! Οἱ κραυγὲς τῶν ἀντιπάλων του δὲν τὸν ἐτρόμαζαν καθόλου. Δὲν ἔχανε τὸ θάρρος του καθόλου καὶ ὅταν δὲν ἐκαταλάβαιναν τὰ σχέδιά του, τίς ἐπιθυμίες του καὶ οἱ ἀνίδεοι ἐγόγγυζαν. Ἀλλοίμονο, ποῦ εἶνε!»

Ἡ Ἑλένη ντὲ Ντέννινγκες βλέπει τότε, ὅτι ἔχει ἐκτεθῇ στὴν ἐκδιζητικὴ μαγία ὅλων ὅσοι κλαῖνε τὸ μεγάλο ἄνθρωπο. Τὴν κατηγοροῦν ὅτι εἶνε ἡ αἰτία τοῦ τραγικοῦ τέλους του. Δὲν ἔχουν λόγια ἀρκετὰ θαριὰ γιὰ νὰ τὴ στιγματίσουν. «Πρέπει νὰ μαστιγωθῇ, ἔγραφεν ὁ Γεώργ. Ἐρβεγκ, ἡ κόρη αὐτὴ ἀπὸ μάρμαρο, ἢ πρὸ σιδήρου ἀπὸ λάσπη!»

Σὲ μιὰ προκήρυξιν ὁ Πρόεδρος τῆς γενικῆς Ἐταιρίας τῶν Γερμανῶν ἐργατῶν ξανάλεγεν ὅλη τὴν ἱστορίαν καὶ πῶς ἡ Ἑλένη ἢ «κοινὴ» αὐτὴ καταδύωξε τὸ Λασσάλ με τὸ καταραμένο πάθος τῆς. Ἡ πρόσκλησις τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Γερμανῶν δημοκρατικῶν γιὰ ν' ἀκαλοιδήσουν τὴν κηδεῖα ὅλοι οἱ πολῖτες τῆς Γενεύης ἔχει πρὸ θαριὰ λόγια. «Ἐπεσε θῦμα μιᾶς τρομερῆς προδοσίας. Ἐνέδρα!» Ἡ πολιτικὴ ἀρπάχτηκεν ἀπὸ τὸ νεκρὸν αὐτόν. Στὰ 1873 ὁ Τέλκερ σ' ἓνα βιβλίον του μᾶς δεικνύει ὅτι δὲν πρόκειται καθόλου γιὰ ἐρωτικὴ ἱστορίαν, ἀλλὰ γιὰ μιὰ ἀτιμὴ συνωμοσίαν. «Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Λασσάλ ὕψαναν ἑλὴ τὴ μηχανογραφίαν, ὅπου ἐπιάστηκε, καὶ ἐκράτησαν ὅλες τίς κλωστὲς τῆς αἱματομένης αὐτῆς τραγωδίας.» Γιὰ ν' ἀπαντήσῃ στὶς κατηγορίας αὐτὰς ἡ Ἑλένη ἐτύπωσε τὴν πρώτην διήγησιν τῆς ὕστερ' ἀπὸ δέκα πέντε χρόνια — στὰ 1879 — καὶ στὰ 1910 τὴν ξανατύπωσε λίγο ἀλλαγμένην.

Καὶ ὅμως ὁ Λασσάλ στὸ τελευταῖον γράμμα, ποῦ τῆς ἔστειλε, τῆς ἔγραφε: «Ἡ κατάρα μου νὰ σὲ ἀκολουθῇ ἴσως τὸν τόφον σου.» Ἡ Σοφία ντὲ Χάτζφελντ ἐπεριμάζεψε τὴν κραυγὴ αὐτὴ τοῦ μίσους. «Δὲ θέλω, ἔγραφε, νὰ γίνῃ ὁ γάμος τῆς μετὰ τὸ Γιάγκο ντὲ Ρακοβίτς, τὸ δολοφόνον. Πρέπει νὰ δημοσιευθῇ ἓνα φυλλάδιον, ποῦ νὰ φανερώσῃ τὸ σκοπὸν καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἔνωσιν αὐτὴν.» Ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Κάρολ Μάρξ νὰ γράψῃ τὸ φυλλάδιον αὐτό. μὰ ἐκεῖνος ἀρνήθηκε. Τὸ ἐζήτησε τότε ἀπὸ τὸν Βερνάρδο Μπέκερ, ποῦ ὁ Λασσάλ στὴ διαθήκην του τὸν εἶχεν ὑποδείξει γιὰ διάδοχόν του στὴ διεύθυνσιν τῆς «γενικῆς Ἐταιρίας τῶν Γερμανῶν ἐργατῶν». Μὰ τὸ φυλλάδιον, ὅταν ἐδημοσιεύθηκεν εἶχε πρὸ πάντων κρίσεις γιὰ τὸ Λασσάλ καὶ προσβολὰς κατὰ τῆς Σοφίας ντὲ Χάτζφελντ. Ἀμέσως ὁ Λήμπκνεχτ, ὁ Μπέμπελ τίς υἱοθέτησαν καὶ τίς ἐχρησιμοποίησαν ἐναντίον τοῦ Χάσσελμαν, τοῦ Χάξενκλεβερ, τῶν ὁπαδῶν τοῦ Λασσάλ. «Ὅταν ὅμως τὰ δύο κόμματα ἐφιλιώθηκαν, ἐτράβηξαν ἀπὸ τὴν κυκλοφορίαν τὸ φυλλάδιον.

Μ' ὅλα αὐτὰ ὁ γάμος ἔγινε λίγους μῆνες ὕστερ' ἀπὸ τὸ δῆμα. Πρώτος ἀπὸ συμπόθειας, λέει ἡ Ἑλένη, ἐπειδὴ ὁ Γιάγκο ἐπέθανε σπληνικός, καὶ ὄχι γάμος γιὰ

τὰ χοῖμα καὶ ἀπὸ προδοσίας, καθὼς ἔγραψαν. Ὑστερ' ἀπὸ πέντε μῆνες ὁ θάνατος ἐχώρισε τοὺς νύπαντρους καὶ ἡ νέα χήρα δὲν ἐτήρησε μήτε πεντάρα ἀπὸ τὴν περιουσίαν τοῦ ἀντρός τῆς. μὰ περιουσίαν ὅλο ἀπὸ γυναικοτροφείαν.

JEAN DE LIGNIÈRES

„ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΧΩΡΙΣ ΡΥΘΜΟ“

Εὐλογημένο τὸ χέρι σου, ποῦ κρατεῖ τὴ λαμπάδα καὶ φωτίζει τὸν ἀνηφορικὸ δρόμον τῆς ζωῆς μου. Καὶ τρισευλογημένη ἡ γλῶσσα ποῦ στίς ὥρες τῆς θλίψεως μου κώποσης με ξεκουράζει γλυκοψιθυρίζοντας: «Ἦσαν τὸν ἀνηφορικὸ δρόμον σου σταθερὰ καὶ περήφανα. Κρατῶντας κερφαμένα πάντα τὰ μάτια σου στὸ εἰκόνημα τῆς Μεγάλης Ἐγκατέστησης, μάζεψε τὸ μέλι ἀπ' ὅλα τὰ λογιόδια τῆς νησιώτικης Ζωῆς καὶ τοῦ νησιώτικου Λόγου. Κ' ἔχει τέτοια μρωδιὰ καὶ τέτοια γλυκά τὸ μέλι, ποῦ τρυγᾷς ἀνήμερα στοὺς βράχους τῆς μικρῆς μας πατρίδας!

Ἀκούσαστος γυρολόγος, μάζεψε ἀπὸ τὰ γραφικὰ μας περιγύλια τοὺς ἀναστεναγμούς τῶν καραβιῶν ποῦ τοὺς φέρονον τὰ κύματ' ἀπὸ τὰ πέλαγα καὶ τοὺς ἀπιδύονουν ἐκεῖ. Μυρῖζε μ' ἀληθυσίαν τὴν ἀμύραν τῶν θαλασσοβυγμένων βράχων, ποῦ στεφανώνον σὰν ἀγριολούλουδα τὸ νησί μας. Ἀφουγκράζου τὰ τραγοῦδια τῶν μισερῶν, ποῦ τραγοῦδον οἱ φουρτουνασμένες θάλασσες. Κ' ἔχον ὕστερα τραχῆς σιμὰ μου καὶ γέρονε τὰ στήθη μου καὶ ξανατραγοῦδα μου τα. Ἡ φωνὴ σου τίτες θάχῃ τὸ γλυκασμό, ποῦ ἀφίγει στίς ἀγριπνες ψυχὰς τὸ νυχτερινὸ κελιάδιον τῆς δονιού. Τὰ φλογόβρολα, σὰ ψιδιού, μάτια σου θὰ συνοδεύουν καὶ ἐκεῖνα τὴ μουσικὴν σου μετὰ τὴ δική τους μουσικὴ. Ἐμπρός, καλὲ μου».

Κ' εὐλογημένη ἑρπύ φρεσις ἡ φωνὴ σου, ποῦ δὲν παύει νὰ στέλλῃ στὴν ψυχὴ μου αὐτοὺς τοὺς ἀχούς: «Ἐγώμαστ' ἐμεῖς παιδιὰ τοῦ βράχου καὶ τῆς θάλασσας, μὴν τὸ ξεχνᾷς. Κ' ἐμὲς τοὺς στεναγμούς μας δὲν τοὺς ἀκούσαν πεδιάδες χρυσῆς ἀπὸ τὰ στάχια καὶ κύματι καταπράσινοι. Τοὺς ἀντιλήσαν βράχοι ἔξω καὶ τοὺς τραγοῦδῃσε τὸ θαλασσινὸ τῆς γῆς. Μέσα στὸ αἷμα μας, καὶ μέσα στῆς θαλασσόχαρης φυλῆς μας τὸ αἷμα, βροίσεις ἀφθονὴν τὴν ἀμύραν τοῦ γιαιοῦ. Ἐγώμαστε φυλὴ ταξιδιάρων καὶ φυλὴ ἀλκονῶν, φυλὴ βοιτηχτῶν καὶ φυλὴ μικροζενιτεμένων. Δὲ σινεῖθισε τὸ μάτι μας στὴν πλούσιαν πρασιναῖαν τοῦ λιβαδιοῦ καὶ οὔτε τ' ἀπέραντο διςος μᾶς μίλησε βασιλὴ στὰ σωθικά. Τὴ μουσικὴν μας τὴν ἐμάθαμε ἀπὸ τὰ κρογυαλίου τὴ λαλιὰ καὶ ἀπὸ τὴ φλογίαν τοῦ ἀνέμου, ποῦ ψοφισκῶναι τὸ παννὶ τοῦ καραβιοῦ καὶ τὸ φλόκον τῆς βάρκας. Καὶ μονάκα κατὰ ταπεινὰ χαμικλάδα, σκορπισμέν' ἀνάμεσα σὲ κατσάβραχα, μᾶς ποτίσανε τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν γλῶσσάν. Βοσσοὶ με φλογέρες δὲν ἀναταράξαν ρυθμικὰ τὸν ἀέρα τῶν νησιῶν μας καὶ βοσκοποῦλες δὲ γλυκοχαϊδέσαν μετὰ τὰ φτερά τοῦ τραγοῦδιου τοὺς τῆς βροῖσης τὸ κροστῆλιν Σ' ἐμὲς νὰ ποῖλα ξενιτεμένα καὶ γερολύτοι θαλασσοδαρμένοι συνταυριάζαν τὰ παθητικὰ διστιχὰ τοὺς μετὰ τοῦ κομποῦ τὴ ρυθμικὴν κίνησιν καὶ νησιωτικοῦλες ἡλιοκαμένες ἀπαθανάτισαν τὸν «μικρὸ χωρισμό» μετὰ τὰ παρὰ πονίαρκα κελადήματά τους. Τραυὰ τὸ δρόμον σου, καλὲ μου, πρὸς τὰ κρογυαλὶα ποῦ ἀντιλαοῦν αὐτὰ τὰ μουσικὰ παράπονα καὶ μὴν παύεις νὰ τρυγᾷς τὸ νόστιμο-νησιώτικον μέλι, ποῦ κρατοῦν τὰ σεμνὰ λουλουδάκια τὰ ψυτρωμένα ἀνάμεσα στοὺς βράχους τῆς μικρῆς μας πατρίδας».

MIX. Γ. ΠΕΤΡΙΑΔΗΣ